

**Μετανάστευση: εθνικά στερεότυπα και
προκατάληψη, κοινωνικός
στιγματισμός, τακτικές προσαρμογής των
μεταναστών**

Εφαρμοσμένη Κοινωνική Ψυχολογία ΨΧ78

Διδάσκων: Βασίλης Παυλόπουλος

Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

Τμήμα Ψυχολογίας

Ιανουάριος 2021

Ομάδα Εργασίας:

Βαλασία Παρασκευά | AM 1567201700113

Φωτεινή Χατζησάββα | AM 1567201700224

Περιεχόμενα

- Θεωρητικό υπόβαθρο
- Κοινωνική Ταυτότητα και Κοινωνικές Αναπαραστάσεις
- Στερεότυπο
- Προκατάληψη
- Τακτικές Προσαρμογής των μεταναστών
- Συζήτηση

Σκοπός της παρούσας παρουσίασης

Η ανάδειξη και η αξιοποίηση των θεωριών της Κοινωνικής
Ψυχολογίας μέσα από την μελέτη του φαινομένου της
μετανάστευσης

Θεωρητικό Υπόβαθρο

- Βασική θεώρηση της κοινωνικής ψυχολογίας αποτελεί η υπόθεση πως η κοινωνική ζωή παίζεται μέσα σε ένα πλαίσιο σχέσεων εντός του οποίου οι άνθρωποι αναζητούν ένταξη και συμμετοχή.
- Οι σχέσεις περιλαμβάνουν κατ 'ανάγκη άτομα, αλλά έχουν επίσης όρια που εξορισμού αποκλείουν άλλους ανθρώπους.
- Πολύ συχνά τα όρια αυτά αμφισβητούνται ή ακόμα και διαπερνούνται.
- Το γεγονός αυτό συμβαίνει στην περίπτωση της μετανάστευσης
- Οι σχέσεις και τα όρια μεταξύ των μεταναστευτικών ροών και της χώρας υποδοχής διαταράσσονται, μεταβάλλονται και εν τέλει αναδομούνται.

Στερεότυπα και Προκατάληψη

Θεωρία της Κοινωνικής Ταυτότητας

Ερμηνεύει τη στάση, την αντίληψη, τη γνώμη αλλά και την συμπεριφορά των μελών μιας ομάδας, εστιάζοντας την προσοχή της στα ψυχολογικά- κοινωνικά κίνητρα που υπάγουν τις συγκεκριμένες εκδηλώσεις της ανθρώπινης δράσης και στα τρία επίπεδα ανάλυσης.

Η οπτική της κοινωνικής ταυτότητας μπορεί, όχι μόνο να δικαιολογήσει το στερεότυπο και την προκατάληψη, αλλά και να αποτελέσει μια δυνάμει συμπληρωματική θεωρητική εκδοχή η οποία ολοκληρώνει και προεκτείνει τη θεωρία της κοινωνικής αναπαράστασης. (Λαμπρίδης,2004)

Στερεότυπο

Ο όρος στερεότυπο χρησιμοποιήθηκε πρώτη φορά απο τον Lippmann (1921), έτσι ώστε να περιγράψει εικόνες και εντυπώσεις που ήταν “στέρεες” ως προς την ισχύ τους, υπό την έννοια της δύσκολης απαλοιφής ή έστω αλλαγής τους

Κοινωνικού στερεότυπο: κατασκευασμένες διαπιστώσεις για μια κοινωνική κατηγορία, οι οποίες διεκδικούν γενικευτική ισχύ, ενώ δεν στηρίζονται σε αληθινά δεδομένα.

Κοινωνική κατηγορία: ομάδα ανθρώπων οι οποίοι διαθέτουν ένα σύνολο κοινών χαρακτηριστικών.
Σύμφωνα με την θεωρία της αυτοκατηγοριοποίησης, οι κοινωνικές κατηγορίες διαμορφώνονται στη βάση των αντιλαμβανόμενων ομοιοτήτων και διαφορών μεταξύ των ανθρώπων εντός ενός πλαισίου διομαδικών σχέσεων.

Στερεοτυπική διαδικασία: παραγωγή γνώσης σχετικά με διάφορες κατηγορίες που εξυπηρετεί την εξήγηση ομοιοτήτων και διαφορών όσον αφορά σχετικές διαστάσεις σύγκρισης και την οποία μοιράζουν από κοινού οι άνθρωποι

Προκατάληψη

Η εθνοτική προκατάληψη είναι ένα αίσθημα αντιπάθειας το οποίο βασίζεται σε μια εσφαλμένη και άκαμπτη γενίκευση.

- Μπορεί να είναι άδηλη ή σαφώς δηλωμένη.
- Μπορεί να απευθύνεται στο σύνολο μιας ομάδας ή σε ένα άτομο, επειδή είναι μέλος αυτής της ομάδας.

Μία πρώτη εξήγηση υποστηρίζει πως η προκατάληψη βασίζεται στον τύπο προσωπικότητας των ανθρώπων. Αυτή η προσέγγιση εστιάζεται στις ατομικές διαφορές.

Μια δεύτερη εξήγηση θεωρεί ότι ο ανταγωνισμός για την κατοχή των λιγοστών διαθέσιμων πόρων συνιστά την αφετηρία του εθνοκεντρισμού και της ενδοομαδικής ευνοιοκρατίας. Η προσέγγιση βασίζεται στη θεωρία της ρεαλιστικής σύγκρουσης του Cambel

Μια τρίτη εξήγηση βασίζεται στη θεωρία του Tajfel και των συνεργατών του και έχει μια γνωστική-κινητοποιητική βάση. Οι έρευνες του καταδεικνύουν πως η παρουσία δύο ομάδων σε γνωστικό επίπεδο είναι αρκετή για να πυροδοτήσει συναισθήματα εθνοκεντρισμού και ενδοομαδικής ευνοιοκρατίας.

Θεωρίες που εξηγούν πώς προκύπτει η προκατάληψη έναντι κάποιων κοινωνικών ομάδων

Θεωρία της θέσης της ομάδας

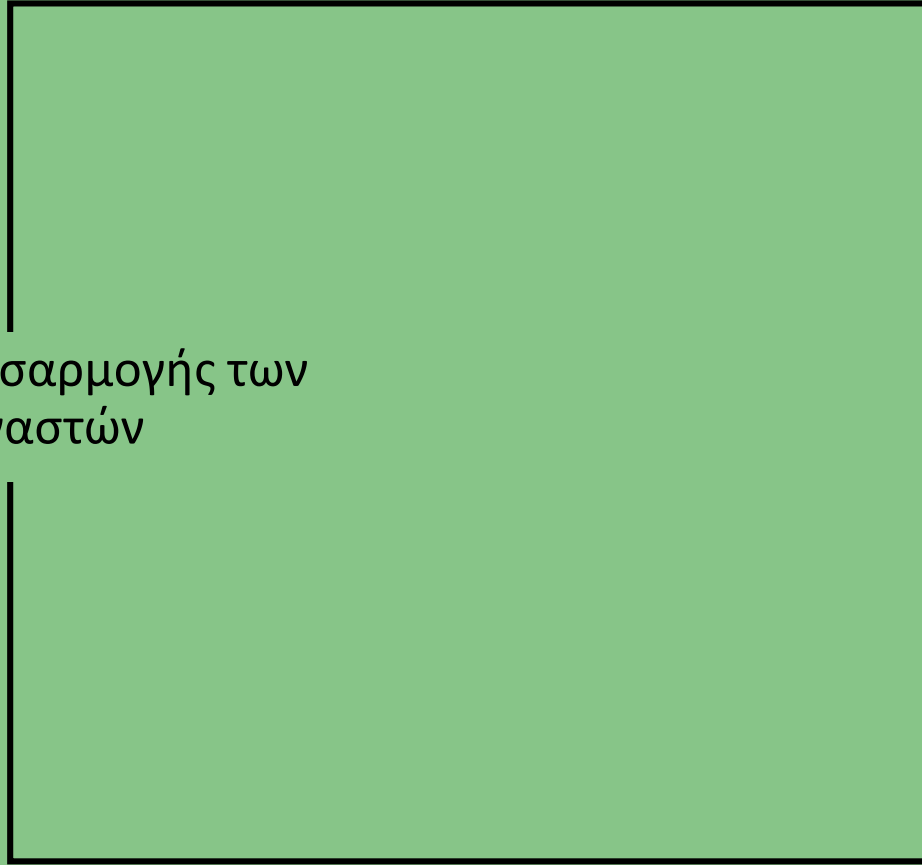
- η προκατάληψη και οι διακρίσεις εκδηλώνονται:
 - όταν τα μέλη κάποιας ομάδας έχουν το αίσθημα της ανωτερότητας έναντι των άλλων ομάδων,
 - όταν θεωρούν ότι οι κατώτερες ομάδες είναι ουσιαστικά διαφορετικές και ξένες.
- Θεωρούν ότι απειλείται η κοινωνική θέση τους.

Θεωρία της αυτοκατηγοριοποίησης

- Η μετάβαση από ένα διομαδικό επίπεδο κατηγοριοποίησης σε ένα υπερκείμενο επίπεδο θα έκανε τους ανθρώπους:
 - να συμπεριλάβουν τους άλλους σε μια κοινή υπερκείμενη κατηγορία και
 - θα μείωνε την προκατάληψη και τη σύγκρουση.

Σε μια συγκριτική θεώρηση των παραπάνω εννοιών προκύπτει καταρχάς η συνολική αρνητική υφή των στερεοτύπων και της προκατάληψης, αφού και μόνο με την παρουσία τους μπορούν να διαμορφώσουν αρνητικές συμπεριφορές απέναντι στην εκάστοτε κοινωνική ομάδα αναφοράς.

Τακτικές Προσαρμογής των
μεταναστών

Η έννοια του επιπολιτισμού

- Η έννοια του **επιπολιτισμού** (acculturation) υποδηλώνει τη διαφοροποιημένη συμπεριφορά των μεταναστών σε μια πολιτισμικά διαφορετική κοινωνία από αυτή της χώρας καταγωγής
- Συνοψίζει το σύνολο των φαινομένων που συνδέονται με τη διαπολιτισμική επαφή και τις συνακόλουθες μεταβολές που παρατηρούνται στις πολιτισμικές ομάδες.
- Ο Berry (1997, 2006) αναφέρεται σε αυτές τις συναισθηματικές όψεις του επιπολιτισμού με τον όρο «**επιπολιτισμικό στρες**».
- Το επιπολιτισμικό στρες περιλαμβάνει ατομικές αντιδράσεις σε γεγονότα ζωής που απορρέουν από την εμπειρία της διαπολιτισμικής επαφής

Προσαρμογή

Μία σημαντική έννοια που συνδέεται
άμεσα με την επίδραση του
επιπολιτισμού

Ψυχολογική

ψυχολογικά αποτελέσματα της
μετανάστευσης

Κοινωνικοπολιτισμική

Αποτελεσματικότητα του
μετανάστη στην αντιμετώπιση
καθημερινών προβλημάτων

4 στρατηγικές επιπολιτισμού των
μεταναστών
(Berry)

Εναρμόνιση

- διατήρηση της εθνοπολιτισμικής ταυτότητας της χώρας προέλευσης
- άνοιγμα των μεταναστών προς την ευρύτερη κοινωνία.

Αφομοίωση

- εγκατάλειψη της εθνοπολιτισμικής ταυτότητας της χώρας προέλευσης των μεταναστών
- απορρόφηση αυτών από την κυρίαρχη ομάδα της χώρας υποδοχής.

Διαχωρισμός

- διατήρηση της εθνοπολιτισμικής ταυτότητας των μεταναστών
- αποστασιοποίηση από την ευρύτερη κοινωνία.

Περιθωριοποίηση

απώλεια της εθνοπολιτισμικής ταυτότητας της χώρας προέλευσης των μεταναστών, χωρίς την αντικατάστασή της με τη λειτουργική ένταξη στην χώρα υποδοχής

Συζήτηση

- Η μετανάστευση αποκαλύπτει των δυναμισμό των σχέσεων μεταξύ των ομάδων ενώ παράλληλα βοηθάει τους ανθρώπους να συνειδητοποιούν πως τα όρια των ομάδων δεν είναι ούτε αμετάβλητα ούτε στέρεα.
- Η μετανάστευση φέρνει στην επιφάνεια πολλούς θεμελιώδεις προβληματισμούς που αφορούν την κοινωνική ψυχολογία:
 - την κοινωνική ταυτότητα,
 - την προκατάληψη
 - την διάκριση
 - τις σχέσεις μεταξύ των ομάδων
- Η μελέτη της μετανάστευσης έχει οφέλη για την περαιτέρω ανάπτυξη της κοινωνικής ψυχολογίας:
 - γεννά νέα ερωτήματα και θέματα που χρήζουν έρευνας
 - συμβάλλει στη συζήτηση για τους τρόπους βελτίωσης της αποδεικτικής αξίας του κλάδου

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας!

Βιβλιογραφία

- Abrams, D., Hogg, M. A., Marques J. M., (2005). The Social Psychology of Inclusion and Exclusion. *Psychology Press*
- Bastian, B., & Haslam, N. (2008). Immigration from the perspective of hosts and immigrants: Roles of psychological essentialism and social identity. *Asian Journal Of Social Psychology*, 11(2), 127–140. doi:10.1111/j.1467-839x.2008.00250.x
- Berry, J. W. A Psychology of Immigration. *Journal of Social Issues*, 57(3), 615-631.
- Berry, J. W. (1997). Immigration, Acculturation and Adaptation. *Applied Psychology*, 46 (1), 5 -68.
- Λεζέ, Ε. (2016) Διαπολιτισμική Συμβουλευτική στη Θεωρία και στην Πράξη. Στο Γ. Κουγιουμτζής (επιμ.) Εφαρμοσμένη Συμβουλευτική Συναρμογή Θεωρίας και Πράξης (σελ.31 – 46). Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.
- Παπαστυλιανού, Α. (2000). Ψυχοκοινωνική Προσαρμογή σε Αγγλόφωνους, Πόντιους, Βορειοηπειρώτες μαθητές στην Ελλάδα. *Παιδί και Έφηβος. Ψυχική Υγεία και Ψυχοπαθολογία*, τ. 2(1), 112 – 132
- Παυλόπουλος, Β. (Επιμ.). Διαπολιτισμική Ψυχολογία. Πεδίο.
- Prato, F., Lemieux, A. F. The Psychological Ambiguity of Immigration and Its Implications for Promoting Immigration Policy. *Journal of Social Issues*, 57(3), 413-430.
- Μετανάστευση: εθνικά στερεότυπα και προκατάληψη, κοινωνικός στιγματισμός, τακτικές προσαρμογής των
- Μεταναστών Σαββίδου, Μ., Ζήση, Α. & Ρόντος, Κ. (2006) Γυναίκες Μετανάστριες στο Νησί της
- Λέσβου. Τακτικές Επιπολιτισμού και Ψυχική Υγεία. Τετράδια Ψυχιατρικής, τ. 93. 112– 121.
- Verkuyten, M. (2018). The benefits of studying immigration for social psychology. *European Journal of Social Psychology*, 48(3), 225-239. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2354>